

Zenbilli Ali Efendi

Kaynak: İslam Alimleri Ansiklopedisi

Osmanlı âlimlerinin meşhûrlarından. Sekizinci Osmanlı şeyhülislâmıdır. Evinin penceresinden bir zenbil sarkıtır, suâl sormak isteyenler, suâllerini bir kâğıda yazıp zenbile koyardı. O da çekip suâllerin cevâbını yazar, zenbili tekrar sarkıtırdı. Bu sebeble “Zenbilli Ali Efendi” ismiyle meşhûr olmuştur. İkinci Bâyezîd Hân tarafından 903 (m. 1497)’de Şeyhülislâmlığa ta’yin edildi. Yavuz Sultan Selim Hân’ın tahta çıkmasından sonra da vazîfesine devam eden Zenbilli Ali Efendi, hak severliliği ve doğruluğu ile dikkati çekmiştir. Pâdişâhın her hareketinde İslâmiyete uymasında yardımcı olmuştur.

Zühdü, takvâsı, istikâmeti ve doğruluğu ile meşhûr olan Zenbilli Ali Efendi, dîne uymayan her çeşit hükme ve karara şiddetle karşı çıkardı. Yavuz Sultan Selim Hân’ın, şiddetli hareketlerini bile teskine muvaffak oldu. Bir defasında Yavuz Sultan Selim Hân Topkapı sarayı hazînesi görevlilerinden yüzelli kişinin sorumsuz davranışlarından dolayı idamını emretmişti. Zenbilli Ali Efendi, bu kararı duyunca derhal Dîvân-ı hümayûn’a koştu. Vezirler ayağa kalkıp saygı ile karşıladılar ve baş köşeye oturtular. Şeyh-ül-İslâmın dîvâna gelmesi âdet olmadığından, niçin geldiğini sordular. Pâdişâhla görüşmek istediğini söyledi. Durum pâdişâha arzedildi. Yavuz Sultan Selim Hân, huzûruna girmesine izin verdi. Arz odasına girip selâm verdi. Pâdişâhın hürmet göstermesinden sonra, gösterilen yere oturdu. Sonra pâdişâha şöyle dedi: “Fetvâ vazîfesinde (şeyhülislâmlıkda) bulunanların bir işi de, pâdişâhın âhiretini korumak, onları dînen hatâ olan şeylerden sakındırmaktır. Duyuldu ki, yüzelli kişinin îdâm edilmesine pâdişâh fermanı çıkmış. Fakat onların öldürülmeleri için, dînen bir sebep tesbit edilmiş değildir. Rica olunur ki, af buyrula!” Zenbilli Ali Efendi’nin bu sözlerine kızan pâdişâh; “Bu iş saltanatın gereğidir. Âlimler böyle işlere karışırsa devlet idâresi kargaşaya uğrar. Sorumsuzluklara göz yummak, beğenilecek tutum değildir. Bu işlere karışmak sizin vazîfeniz değildir” dedi. Zenbilli Ali Efendi. Pâdişâhın bu sözleri karşısında; “Bu karar âhiretiniz ile ilgilidir ve buna karışmak da bizim vazîfemizdir. Eğer affederseniz ne iyi ne güzeldir. Yoksa âhirette cezaya müstehak olursunuz.” Bu sözler Pâdişâhın kızgınlığını yatıştırdı. “Affettik” diyerek lütuf gösterip, neş’e ile sohbeta başladı. Konuşma bittikten sonra, gitmek üzere ayağa kalkan Zenbilli Ali Efendi, Yavuz Sultan Selim Hân’a; “Ahiretiniz ile ilgili olan hizmeti yerine getirdim. Mürüvvet ile ilgili bir sözüm daha var” dedi. Pâdişâh; “Onu da söyle” deyince; “O sözüm de şudur ki, Pâdişâhın affına uğrayan o kişilerin, işlerinden el çektilirip, el açarak sokaklarda dolaşmaları, Padişahlığın şânına lâayık mıdır?” dedi. Bunun üzerine Pâdişâh bunu da kabûl etti. Sultan Selim Hân; “Fakat bunlar vazîfelerinde kusur ettikleri için, bunları ta’zir edeceğim” dedi. Zenbilli Ali buna karşı da; “Ta’zir (azarlama) pâdişâhın re’yine kalmıştır. Orasını siz bilirsiniz. Bizim arzumuzu kabûl etmeniz bize yeter” dedi. Sonra teşekkür ederek pâdişâhın huzûrundan ayrıldı. Yavuz Sultan Selim Hân da onu medhederek uğurladı.

Zenbilli Ali Efendi, Kanunî Sultan Süleymân Hân devrinde de vazîfesinde kalıp Rodos seferine katıldı. Rodos’un fethinden sonra orada imamlık ve hatiplik yapıp, İslâm müesseseleri kurdu. Nakledilir ki: Kanunî Sultan Süleymân Hân, meyva ağaçlarını karıncaların sarması üzerine, karıncaları kırmak için mes’eleyi Zenbilli Ali Efendi’ye güzel bir beyitle sorar ve şöyle der:

“Dırahtı (ağacı) sarmış olsa eğer karınca, Zarar var mı karıncayı kırınca.”

Zenbilli Ali Efendi zarif bir ifâde ile sorulan bu suâlin altına şu beyti yazarak cevap vermiştir:

“Yarın divânına Hakkın varınca, Süleymân’dan alır hakkın karınca.”

Zenbilli Ali Efendi; İkinci Bâyezîd Hân, Yavuz Sultan Selim Hân ve Kanunî Sultan Süleymân Hân devrinde olmak üzere 24 sene şeyhülislâmlık yaptı.